

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

DOI 10.31558/2519-2949.2019.3.17

УДК 351.746.1:341.232.2(4-17)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0740-4238>

Котляр О. В., Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Дана стаття присвячена безпековій проблематиці, а саме її військово-політичній складовій, котра поступово виходить на порядок денний діяльності європейських країн. Предметом дослідження даної статті є співпраця держав Північної Європи у сфері безпеки та оборони. Акцентується увага на регіональному форматі кооперації як тимчасовій альтернативі вступу в НАТО для позаблокових країн регіону. Здійснено комплексну характеристику діяльності північноєвропейських держав щодо реалізації спільної політики безпеки. Визначено вплив російського фактору на процес та інтенсивність оборонного співробітництва, а також основні виклики, які стоять перед Північною Європою в даній сфері.

Зокрема, автор умовно поділяє співпрацю держав регіону у сфері безпеки та оборони на окремі періоди, кожен з яких характеризує з точки зору інтенсивності співробітництва та його пріоритетності. А саме, період від завершення блокового протистояння, коли питання пов'язані з обороною децю втратили свою значимість і до 2009 р., коли було започатковано Nordic Defense Cooperation. Короткотривалий проміжок від 2009 до 2014 рр., під час якого регіональна оборонна співпраця розвивалась, проте повільно та моментами проблематично, зважаючи на неузгодженість дій та інтересів держав регіону. Та період від 2014 р., починаючи з якого питання безпеки та оборони набуває більшого значення для Північної Європи, що спричинено агресією РФ щодо України, а також підвищенням військової активності Росії в регіоні.

Крім того, в статті узагальнено характеризується стан співпраці країн регіону з НАТО та аналізуються перспективи поглиблення відносин позаблокових держав Північної Європи з Альянсом. В свою чергу, формат регіональної співпраці у сфері оборони трактується автором як тимчасова альтернатива приєднанню до НАТО, яка потенційно може відіграти сприятливу роль для вступу позаблокових держав регіону до Альянсу.

Ключові слова: політика безпеки та оборони, регіональна співпраця, Північна Європа, позаблоковість, NORDEFSCO.

Постановка проблеми. Регіональний вимір співпраці є поширеним форматом кооперації у сфері безпеки та оборони. Держави, які знаходяться в межах певного спільного регіону часто об'єднують свої зусилля задля ефективнішого розвитку військової складової та підвищення обороноздатності, як власної, так і регіону загалом. Така форма діяльності у сфері безпеки та оборони має свої переваги та причини застосування. Перш за все, об'єднання регіональних зусиль є вигідними у фінансовому плані. Адже, за умови розумного планування та координування оборонних витрат в розрахунку на всіх членів регіонального об'єднання, фінансовий тягар не буде таким відчутним, як це було б для кожної держави окремо. Крім того, сукупні фінансові витрати членів об'єднання дозволяють оперувати більшими та якіснішими оборонними потужностями, що вигідно як для кожної країни окремо, так і всього регіону [5]. По-друге, варто зазначити, що спільними зусиллями легше забезпечувати оборонні потреби в плані суто військової реалізації даної складової. У випадку дестабілізації ситуації в регіоні та військової агресії щодо одного з членів регіону, захоплення його території, решта регіональних суб'єктів також знаходитимуться під потенційною загрозою. В інтересах країн регіону є створення таких умов, за яких будь-яка агресія щодо членів регіону мобілізуватиме їхні сили для ефективного спротиву та спільного швидкого реагування.

Інколи регіональна кооперація стає допоміжним інструментом для інтеграції країн до більш масштабних структур. Добрим прикладом тут може служити Вишеградська група, яку в 1991 р. було створено для співпраці держав на шляху до ЄС та НАТО. Дотепер країни цієї групи тісно співпрацюють серед іншого і в оборонній сфері, при тому, що всі четверо уже є членами НАТО [33]. Тобто регіональна співпраця, зокрема в досягненні цілей оборонного характеру, виявилась ефективною.

Зважаючи на кризові явища системи міжнародної безпеки в останні роки, можемо говорити про актуалізацію оборонної співпраці в багатьох форматах, зокрема і в регіональному. В рамках даної статті ми зосередимо увагу на північноєвропейському регіоні*, а серед кризових явищ системи міжнародної безпеки виділимо російський фактор, як один з найбільш дестабілізуючих.

Актуальність дослідження. Варто зазначити, що обраний нами аспект безпекової проблематики є актуальним для України. Країни Північної Європи постали перед загрозами їхніх безпеці зі сторони РФ, що змушує їх посилювати оборонну готовність як за допомогою Північноатлантичного Альянсу, так і в рамках двосторонньої та регіональної кооперації. В цьому плані Україні, яка також, як і кілька країн північноєвропейського регіону не належить до жодного військово-політичного блоку, корисним є досвід північних держав щодо оборонного співробітництва в регіональному форматі.

Ступінь наукової розробки. Тематика регіональної оборонної співпраці країн Північної Європи наразі не належить до числа тих, які характеризуються високим ступенем наукової розробки та великою кількістю наукових робіт у вітчизняному науковому просторі. Тим паче, якщо ми акцентуємо увагу на періоді від 2014 р., то праць щодо північноєвропейської оборонної кооперації на сучасному етапі практично немає. У зв'язку з цим в ході даного дослідження було застосовано напрацювання зарубіжних науковців. Зокрема, варто згадати про британського дослідника К. Арчера та його фінського колегу П. Йоеннемі, які комплексно досліджують регіональну систему безпеки Північної Європи [3]. Також слід відзначити колишнього фінського дипломата П. Ярвнєпя, який, зокрема, займається вивченням діяльності організацій з безпеки та оборони регіону [8]. У свою чергу, дослідники Норвезького інституту міжнародних відносин К. Фрііс та Х. Саксі у своїх працях аналізують сучасний стан оборонного співробітництва між північноєвропейськими державами [21].

Мета дослідження. Спираючись на напрацювання закордонних науковців, а також матеріали періодичних видань та офіційних документів щодо безпекової політики, ми ставимо собі за мету комплексно охарактеризувати регіональний формат оборонної кооперації країн Північної Європи, проаналізувати вплив російського фактору на дану співпрацю, а також визначити ключові моменти та виклики, які стоять перед державами регіону в даному вимірі.

Виклад основного матеріалу. Агресія РФ на Сході України, а також анексія Криму стали для світової спільноти сигналом, який сповістив про необхідність перегляду оборонних можливостей. Росія таким чином заявила на весь світ про небажання дотримуватись норм міжнародного права та продемонструвала прагнення посилити свою роль на світовій арені будь-якими способами та засобами. Зрозуміло, що у планах РФ є дестабілізація не лише Східної Європи. Ми можемо спостерігати за підвищенням російської військової активності на європейській Півночі. Йдеться про польоти на максимальній близькості до території держав регіону, або ж порушення повітряного простору цих держав російськими бомбардувальниками та винищувачами, порушення водних кордонів російськими підводними човнами, незаконну діяльність російських шпигунів та застосування інформаційних важелів впливу. Північний вектор є перспективним для Росії в плані розширення масштабів впливу в Європі, а також необхідним для РФ в плані підтримки приблизного status quo з НАТО щодо присутності в регіоні [23].

Важливим моментом є те, що даний регіон є неоднорідним з точки зору військово-політичної заангажованості держав. Серед досліджуваних нами країн, Норвегія є членом НАТО, натомість не є членом ЄС, у свою чергу Швеція та Фінляндія є позаблоковими державами, проте з 1995 р. входять до складу ЄС. Такий стан речей певним чином обумовлює можливості цих країн щодо реалізації військово-політичного потенціалу, здатності забезпечити власну оборону та повноцінної співпраці з потенційними союзниками в разі військового конфлікту.

В умовах агресії РФ в Україні та посилення російської військової присутності на Півночі, спостерігається зростання співпраці країн регіону з НАТО. Варто зазначити, що таке зростання стосується як члена Альянсу – Норвегії, так і позаблокових Швеції та Фінляндії. Показовим моментом є спільні військові навчання. Серед останніх таких навчань були Aurora 17, які

проводились у Швеції, Arrow 18 – у Фінляндії, та Trident Juncture, які проводились у Норвегії, проте за участю Швеції та Фінляндії [34].

Окрім військових навчань, показниками зростання співпраці між НАТО та позаблоковими державами регіону є, до прикладу, перша участь представників Швеції та Фінляндії у зустрічі НАТО на рівні міністрів закордонних справ у травні 2016 р. [9] Визначальним у цьому плані став вересень 2014 р., коли відбувався саміт НАТО в Уельсі. На ньому Швеція та Фінляндія набули статусу держав «з розширеними можливостями членства» (the Enhanced Opportunities Partnership) [13]. Окрім цього, обидві країни підписали з НАТО Договір приймаючої країни (Host Nation Agreements), що посприяло проведенню військових навчань НАТО на їхній території. Надалі шведи та фіни брали участь у варшавському саміті 2016 р. та саміті в Брюсселі, в липні 2018 р. [17]

Слід підкреслити, що поглиблення співпраці є не лише бажаним та необхідним кроком для позаблокових Швеції та Фінляндії в умовах військової активності РФ, а й вигідною опцією для Альянсу. Адже, зважаючи на геополітичне розташування сил в регіоні Балтійського моря, збільшення власних сил, за рахунок залучення в організацію Швеції та Фінляндії надасть НАТО кращий контроль за регіоном. Проте, щонайважливіше, це розширить можливості Альянсу у плані швидкого і ефективного реагування у разі агресії щодо його трьох балтійських партнерів [4].

Зважаючи на реальні практичні кроки в плані посилення співпраці між НАТО та позаблоковими державами Півночі, питання доцільності та можливості приєднання до Альянсу стало об'єктом дебатів в офіційному, науковому та громадському середовищі Швеції та Фінляндії [6]. Потенціал приєднання з перспективи громадської підтримки підкріплюється значним зростанням вищезгаданої військової активності РФ на Півночі Європи, починаючи з 2014 р. Можемо говорити про те, що саме російські винищувачі, бомбардувальники та субмарини, з якими пов'язане порушення кордонів країни, а також застосування інформаційних важелів впливу призвели до зростання підтримки вступу в НАТО серед населення Швеції. Зокрема, згідно опитувань проведених шведським центром вивчення громадської думки SIFO, підтримка вступу значно зросла у 2015 р., склавши 41% опитаних, в той час як у 2012 р. показник був 17% [12]. Натомість, інша ситуація з фінами. За словами фінського дослідника Й. Макела, традиційний менталітет населення цієї країни, а особливо старшого покоління, полягає у підтримці позаблоковості з позиції «не провокуймо Росію і вона не нападе» [22]. Цим можемо пояснювати факт того, що станом на кінець 2017 р. близько 62% населення Фінляндії висловились проти вступу країни в НАТО згідно з опитуванням проведеним з ініціативи Міністерства оборони, в той час як підтримка склала 22% [19].

Скептицизму фінського населення, а також тієї частини шведів, котрі підтримують подальшу позаблоковість, певним чином сприяють заяви представників російської сторони. Росіяни застерігають шведів та фінів щодо перспектив євроатлантичної інтеграції, заявляючи про можливі контрзаходи у разі вступу цих держав до Альянсу. До прикладу, ще в червні 2015 р. російський посол у Швеції В. Татарінцев в інтерв'ю шведській газеті «Dagens Nyheter» зазначив, що вступ скандинавської країни в НАТО змусить Росію робити певні кроки у відповідь та закликав шведську сторону думати про потенційні ризики [1]. У свою чергу президент РФ В. Путін влітку 2017 р. заявив, що членство Швеції в НАТО буде становити загрозу для Росії, а також підкреслив, що це б негативним чином відобразилось на двосторонніх відносинах [26]. Наразі одну з останніх заяв схожого характеру зробив Міністр оборони РФ С. Шойгу в липні 2018 р. Посилаючись на договір, підписаний в травні 2018 р. між США, Швецією та Фінляндією щодо посилення співпраці у сфері безпеки та оборони [10], російський міністр сказав, що такі кроки західних колег ведуть до порушення балансу безпеки та змушують Росію до контрзаходів [20].

У відповідь на російські погрозові застереження ми можемо чути, зокрема від Міністра закордонних справ Швеції М. Вальстрьом заяви на кшталт «такі погрози є неприпустимими» та «ми є незалежною державою, котра приймає самостійні рішення щодо власної зовнішньої політики та оборони» [28].

Водночас, в заявах офіційних осіб як Швеції, так і Фінляндії наразі відсутні будь-які стверджувальні акценти щодо бажання вступу цих країн в НАТО. Так, попри взаємне зацікавлення у поглибленні співпраці та фактичне посилення кооперації між Альянсом та двома позаблоковими державами Північної Європи, про що свідчать спільні військові навчання, зокрема на території останніх, а також угоди щодо військового співробітництва, зі сторони Швеції та Фінляндії немає офіційних однозначних заяв щодо вступу країн в НАТО. Натомість, через призму виступів представників політикуму цих держав ми можемо простежити позаблоковий характер їхньої риторики. Наприклад, у своєму першому зверненні до парламенту у січні 2019 р. після переобрання

на пост прем'єр-міністра Швеції, С. Левен зазначив, що країна наразі не прагнуче до членства в НАТО, однак не залишатиметься осторонь у разі агресії щодо її сусідів, або ж інших членів ЄС, а також очікує на підтримку, якщо Швеція стане об'єктом агресії [24]. У свою чергу, схожу позицію висловлює президент Фінляндії С. Ніністьо, заявляючи, що фінам необхідно нарощувати свою обороноздатність та посилювати військову співпрацю з європейськими партнерами [22].

Тож, беручи до уваги характер вище представлених заяв, можемо підсумувати, що на даний час інтеграція в НАТО не стоїть на порядку денному позаблокових держав північноєвропейського регіону. Разом з тим, зважаючи на згадки про оборонну співпрацю із сусідніми державами та європейськими партнерами у тих же заявах, а також на реальні кроки в плані поглиблення оборонної кооперації в рамках спільних військових навчань є підстави говорити про пріоритетність для Швеції та Фінляндії регіонального формату співробітництва на даному етапі.

Говорячи про регіональний формат оборонної співпраці, варто відзначити що його актуалізація в Північній Європі припадає на період після початку агресії РФ щодо України, а також підвищення російської військової активності в регіоні, тобто з 2014 р. Адже із завершенням блокового протистояння загальна тенденція політики як позаблокових держав регіону, так і північноєвропейських членів НАТО характеризувалась демілітаризацією та відходом безпекових аспектів на задній план. Щоправда, в період 90-х – 2000-х існували різні форми регіонального військового співробітництва. Зокрема, у 1997 р. було створено NORDCAPS («Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support»), що слугувала для спільної координації дій країн регіону з метою підтримки миру. Також в 90-х було започатковано співробітництво у сфері озброєння NORDAC («Nordic Armament Cooperation») [30]. Проте, рівень інтенсивності та ефективності військової співпраці в рамках такого формату все ж визначався потребами того часу. Оскільки не передбачалось серйозних викликів військового характеру, то увага приділялась іншим актуальним проблемам. Відповідно, рівень обороноздатності як позаблокових Швеції та Фінляндії, так і натівської Норвегії у порівнянні з часами блокової конфронтації знижувався.

Певна інтенсифікація регіональної оборонної співпраці відбулася у 2008 р., коли у листопаді 2008 р. було створено NORDSUP («Nordic Defense Support»), організацію, метою якої було поглиблення військового співробітництва. Ініціатива її створення належить керівникам штабів ВС Норвегії, Швеції та Фінляндії, які в червні 2008 р. представили звіт, де було окреслено 140 позицій оборонної сфери, котрі варто було б підсилити спільними зусиллями [8, с.140]. Даний звіт, а також створення NORDSUP заклали фундамент для наступного, більш масштабного рівня співпраці, реалізація якого припала на 2009 р. Саме в цей рік північноєвропейськими державами було досягнуто на той час найбільшого прогресу у їхньому поступі до уніфікованого військового співробітництва. Йдеться про утворення NORDEFSCO («Nordic Defense Cooperation»). Дана організація стала кульмінацією всіх попередніх спроб оборонної кооперації, адже NORDEFSCO стала фактично сукупністю NORDCAPS+ NORDAC+ NORDSUP. Варто зазначити, що це утворення не носить виключно військовий характер, але й політичний, адже його структура містить як військовий координаційний комітет, так і політичний. Що ж до військового комітету, то він збирається двічі на рік для вирішення необхідних питань. Важливим моментом є те, що в осінній сесії військового комітету окрім п'яти членів організації (Норвегії, Швеції, Фінляндії, Данії та Ісландії) беруть участь країни Балтії в якості спостерігачів [18]. Включення балтійських сусідів, хоча й поки у досить обмежений спосіб є цікавим кроком, адже як ми уже раніше згадували, це сприяє комплексному контролю за ситуацією у регіоні Балтійського моря самими регіональними гравцями, а також є вигідним моментом для НАТО в контексті реагування у разі потенційної агресії щодо Литви, Латвії та Естонії.

Отож, можемо стверджувати, що з 2009 р. розпочинається новий період північноєвропейської регіональної співпраці у сфері оборони, який ми умовно окреслимо рамками 2009-2014 рр. Попри значущість створення NORDEFSCO для регіональної оборонної кооперації, цей період не характеризувався подальшими вагомими здобутками в цьому напрямку, або ж злагодженими кроками членів організації. Зокрема, слід відзначити складнощі у реалізації матеріальної складової військового співробітництва. Наприклад, у 2013 р. Норвегія, котра спочатку брала участь у розробці шведської самохідної артилерійської установки «Archer» та планувала закупити 24 таких системи, відмовилась від участі. Тодішній міністр оборони Норвегії І. Сорейде пояснювала відмову від проекту логістично-технічними та фінансовими причинами і наголошувала на подальшій необхідності регіональної співпраці та зацікавленні у розвитку шведсько-норвезьких проектів [3]. Та все ж цей випадок став яскравим прикладом того, що північноєвропейські держави на той час ще не дійшли до остаточного спільного розуміння необхідності посилення регіональної співпраці в оборонній сфері.

Не було достатнього прагнення зі сторони цих країн до уніфікації зусиль у побудові оборонних регіональних редутів, які, як виявиться пізніше, стануть досить актуальними та необхідними. Ситуація виглядала таким чином, що державам регіону необхідний був вагомий мотиваційний фактор, який вплинув би на їхню готовність та бажання приділити більшу увагу оборонній сфері, а також поступитись певними власними інтересами та вигодами задля функціонування справді інтегрованого та ефективного регіонального утворення оборонної орієнтації.

Таким фактором стали агресивні дії Російської Федерації, які становлять серйозний виклик для європейської системи безпеки. Усі північноєвропейські держави засудили анексію Криму, російську агресію на Сході України та підтримали санкції проти Росії [32]. Проте мобілізаційним фактором для держав регіону стала не лише російська агресія щодо України, але й, більшою мірою, зростання військової активності РФ на Півночі.

Одним з перших проявів реакції на нові виклики в регіональному форматі стала зустріч міністрів оборони Норвегії, Швеції, Фінляндії, Данії та міністра закордонних справ Ісландії в квітні 2015 р. В ході цієї зустрічі лунали заяви про те, що Європа, та й регіон зокрема, зіштовхнулись із новою реальністю, яка несе загрози системі міжнародної безпеки. Учасники зазначали, що після анексії Криму та подій на Донбасі, співпрацю з Росією складно продовжувати в режимі «business as usual» [21]. Говорячи про практичну сторону даної зустрічі, то за її результатами було підписано декларацію щодо оборонної співпраці. Ключовими пунктами документу були: збільшення кількості спільних військових навчань, поглиблення співпраці у ВПК, налагодження обміну розвідданими та взаємодопомога у сфері кібербезпеки [2].

Крім того, оборонна проблематика стала активно обговорюватись у рамках роботи Північної ради. На одній із сесій Ради у 2014 р., колишній міністр оборони та закордонних справ Норвегії Т. Столтенберг заявив, що, зважаючи на нові безпекові виклики, державам регіону необхідно створити Північну комісію з питань безпеки та оборони. На його думку, це б дозволило оперативніше приймати рішення та посилює б регіональну оборонну співпрацю [31].

Що ж стосується основної організації, яка покликана сприяти забезпеченню оборонних можливостей регіону – NORDEFSCO, то вона також активізувала свою діяльність з 2014 р. Особливо активно в ініціативах оборонного характеру була позаблокова Швеція. Будучи головною країною NORDEFSCO у 2015 р., вона закликала значно посилити практичну співпрацю в рамках військових навчань з акцентом на відпрацювання повітряної та морської оборони. Крім того, Швеція пропонувала приділити увагу співпраці з країнами Балтії, а також функціонуванню Північної бойової групи в рамках Європейського Союзу [27].

В контексті окресленої проблематики на особливу увагу заслуговує також зустріч міністрів оборони держав NORDEFSCO, яка відбулась в листопаді 2018 р. Зважаючи на значну кількість інцидентів з порушенням простору північноєвропейських держав російськими повітряними суднами, основною темою цієї зустрічі була саме повітряна оборона [7]. Вагомим результатом листопадового засідання міністрів оборони в Осло стало прийняття документу «Vision 2025» щодо діяльності організації у період до 2025 р. Якщо порівнювати цей документ із аналогічного типу документом «Vision 2020» від 2013 р. [14], то у новому варіанті кидаються у вічі більш масштабні завдання, які до того ж більш детально описані. Зокрема, у «Vision 2025» додано пункт про посилення співпраці з Литвою, Латвією та Естонією, а також з іншими європейськими партнерами. У документі наголошується на необхідності скасування обмежень щодо переміщення військової сили та техніки між державами-членами. Згадується також про один з найбільш проблематичних моментів у функціонуванні NORDEFSCO, а саме про вдосконалення кооперації у сфері озброєнь. Ну і, звичайно, підкреслюється необхідність збільшення кількості спільних військових навчань [15].

Тож наразі на порядку денному організації стоїть імплементація положень «Vision 2025». Головуюча у NORDEFSCO в 2019 р. Швеція наголошує, що пріоритетними цілями організації серед іншого є посилення співпраці держав регіону з НАТО, а також поглиблення уніфікації щодо діяльності у сфері виробництва й закупівлі озброєнь та військової техніки [25]. Саме кооперація в питаннях виробництва й закупівлі озброєнь та техніки була однією з основних тем для обговорення під час наразі останньої зустрічі міністрів оборони держав NORDEFSCO, яка відбулась на початку квітня 2019 р. Результатом обговорення цієї проблематики стало підписання міністрами додатку до Договору про співробітництво у сфері військової техніки від 2015 р. [16], в якому йдеться про розширення співпраці у цій області. Варто відзначити, що зустріч відбувалась на шведському о. Готланд, який у свій час був об'єктом провокацій із застосуванням російських бомбардувальників [29]. Відповідно, Швеція також ініціювала роботу над розвитком загальної системи оборони Готланду у контексті діяльності NORDEFSCO [11].

Таким чином, можемо констатувати факт нового етапу розвитку оборонного співробітництва в Північній Європі. Значною мірою початок цього етапу викликаний підвищенням військової активності РФ в даному регіоні, а також посиленням агресивної політики Росії на Сході Європи, що стало причиною напруження відносин по лінії Росія-Захід. На даному етапі регіональний формат співпраці виглядає більш пріоритетним для позаблокових північноєвропейських держав. Проте, беручи до уваги документи щодо розвитку оборонного співробітництва («Vision 2025») та практичні кроки країн Півночі (спільні військові навчання з державами-членами НАТО), слід зазначити, що регіональний формат все ж не виключає поглиблення співпраці з Альянсом. Більше того, зважаючи на участь у регіональній співпраці держав-членів НАТО (Норвегії, Данії, Ісландії), позаблокові Швеція та Фінляндія шляхом поглиблення регіональної оборонної співпраці в рамках NORDEFSCO матимуть змогу приблизитись до стандартів Альянсу, а також підготувати базис для можливої інтеграції у військово-політичний блок. Що стосується перспектив розвитку співпраці саме в регіональному форматі, то наразі порядок денний діяльності північноєвропейських держав у сфері оборони сфокусований на реалізації положень «Vision 2025». Подальша інтенсивність співробітництва багато в чому залежатиме від поведінки та дій Російської Федерації в регіоні та Європі загалом.

Примітки:

* До розгляду беруться наступні держави: Норвегія, Швеція, Фінляндія.

Бібліографічний список / References:

1. Bender J. Russian ambassador: If Sweden joins NATO, there will be 'consequences', 2015, URL: <https://www.businessinsider.com/russia-warns-sweden-over-joining-nato-2015-6>.
2. Bentzrod, S., 2015. Russian aggression: Nordic states extend their military cooperation. URL: <https://www.aftenposten.no/verden/i/KmE7/Russian-aggression-Nordic-states-extend-their-military-cooperation>
3. Clive A., Joenniemi P., Nordic security and defense cooperation Northern policies in a European perspective / Nordic Cooperation: A European region in transition (edited by J. Strang), 2016, 210 p.
4. Coffey, L., Kochis, D., 2016. The Role of Sweden and Finland in NATO's Defense of the Baltic States. URL: <https://www.heritage.org/europe/report/the-role-sweden-and-finland-natos-defense-the-baltic-states>
5. Domeqс J., Deeper EU defence cooperation benefits governments and citizens, 2017. URL: <https://www.euractiv.com/section/defence-policy/opinion/deeper-eu-defence-cooperation-benefits-governments-and-citizens/>
6. High-level Finnish and Swedish Support for NATO Membership, 2018. URL: <https://icds.ee/high-level-finnish-and-swedish-support-for-nato-membership/>
7. Increased Nordic defence cooperation. URL: <https://www.foi.se/en/foi/news-and-pressroom/news/2018-11-13-increased-nordic-defence-cooperation.html>
8. Järvenpää P., Nordic defense cooperation NORDEFSCO and beyond/ Northern Security and Global Politics: Nordic-Baltic strategic influence in a post-unipolar world (Routledge Global Security Studies) 1st Edition 216 p., 2013 P.140
9. Kirk, L., 2016. Sweden and Finland upgrade Nato relations. URL: <https://euobserver.com/nordic/133493>
10. Mehta A., Finland, Sweden and US sign trilateral agreement, with eye on increased exercises, 2018, URL: <https://www.defensenews.com/training-sim/2018/05/09/finland-sweden-and-us-sign-trilateral-agreement-with-eye-on-increased-exercises/>
11. Minister for Defence Peter Hultqvist hosted a Nordic defence ministerial meeting on Gotland. URL: <https://www.government.se/articles/2019/04/minister-for-defence-peter-hultqvist-hosted-a-nordic-defence-ministerial-meeting-on-gotland/>
12. More Swedes want to join Nato than stay out, 2015. URL: <https://www.thelocal.se/20150914/poll-more-swedes-now-for-nato-than-against>
13. NATO's Enhanced Opportunities Partners URL: <http://www.gmfus.org/blog/2016/06/29/natos-enhanced-opportunities-partners>
14. NORDIC DEFENCE CAPABILITIES COOPERATION MINISTERS' VISION 2020. URL: <http://www.nordefco.org/Files/ministers-vision-for-capabilities-cooperation.pdf>
15. Nordic defence cooperation vision 2025. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/5aa571d66a1b4a708ae5fdedf8db5b83/nordefco-vision-2025.pdf>
16. Nordic defence ministers have signed an updated agreement concerning Cooperation in the Defence Materiel Area. URL: <https://www.government.se/press-releases/2015/03/nordic-defence-ministers-have-signed-an-updated-agreement-concerning-cooperation-in-the-defence-materiel-area/>
17. Pesu M. Finland, Sweden, and NATO's 2018 summit: The agenda looks good for the Nordic neighbours, 2018, URL: <https://www.fii.fi/sv/publikation/finland-sweden-and-natos-2018-summit?read>
18. Rieker P., Terlikowski M. Regional Governance in Security: NORDEFSCO and the V4 Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. URL: <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/193138/pdf>

19. Rosendahl J. Joining NATO would help Finland's security but unlikely for now: finance minister, 2017, URL: <https://www.reuters.com/article/us-finland-nato-financeminister/joining-nato-would-help-finlands-security-but-unlikely-for-now-finance-minister-idUSKBN1DT2ON>
20. Russia threatens response if Finland and Sweden join NATO, 2018, URL: <https://thebarentsobserver.com/en/security/2018/07/russia-threatens-response-if-finland-and-sweden-join-nato>
21. Saxi H., Friis K. After Crimea: The Future of Nordic Defence Cooperation / Norwegian Institute of International Affairs, 2018. URL: https://www.nupi.no/nupi_eng/Publications/CRISTin-Pub/After-Crimea-The-future-of-Nordic-Defence-Cooperation
22. Schultz, T., 2017. Finland debates joining NATO despite Russian warnings. URL: <https://www.dw.com/en/finland-debates-joining-nato-despite-russian-warnings/a-40879131>
23. Shinkman P. NATO's 'Northern Flank' Vulnerable to Russia, 2016. URL: <https://www.usnews.com/news/world/articles/2016-11-03/natos-northern-flank-vulnerable-to-russia>
24. Stefan Löfven welcomes start of 'historic' era in Swedish politics, 2019. URL: <https://www.thelocal.se/20190121/stefan-lfven-welcomes-start-of-historic-era-in-swedish-politics>
25. Sweden assumes Chairmanship of the Nordic Defence Cooperation (NORDEFECO) in 2019. URL: <https://www.government.se/articles/2019/01/sweden-assumes-chairmanship-of-the-nordic-defence-cooperation-nordefeco-in-2019/>
26. Sweden in Nato would be 'threat to Russia': Putin , 2017, URL: <https://www.thelocal.se/20170601/sweden-in-nato-would-be-threat-to-russia-putin>
27. Sweden Proposes Aggressive Nordic Defense. URL: <https://www.defensenews.com/home/2015/02/10/sweden-proposes-aggressive-nordic-defense/>
28. Sweden summons Russia ambassador after Nato threat, 2015, URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34225903>
29. Swedish fighters followed Russian planes off Gotland. URL: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=6205287>
30. The basics about NORDEFECO. URL: <http://www.nordefco.org/the-basics-about-nordefco>
31. Thorvald Stoltenberg: Set up a Nordic defence and security commission. URL: <https://www.norden.org/en/news/thorvald-stoltenberg-set-nordic-defence-and-security-commission>
32. Tomkiv L., Amid Russian Aggression, Nordic States Determined To Maintain Sanctions After Obama White House Meeting. URL: <https://www.ibtimes.com/amid-russian-aggression-nordic-states-determined-maintain-sanctions-after-obama-white-2368720>
33. Visegrad Group Defence Cooperation URL: <http://www.visegradgroup.eu/about/cooperation/defence>
34. Woody, C., 2018. NATO's biggest military exercise in years just started, but Russia may be more worried about 2 countries that aren't members of the alliance. URL: <https://www.businessinsider.com/as-natos-big-war-games-begin-russia-is-worried-about-sweden-finland-2018-10>

Kotlyar O. V. Regional cooperation of the Nordic states in the security and defense sphere

This article is devoted to a security issue, in particular its military-political factor which is coming back on the agenda of the European countries. The subject of research of the article is a cooperation of the Nordic countries in security and defense sector. It is focused on a regional scale of cooperation as a temporary alternative to NATO integration for non-aligned states of the region. An activity of the Nordic states related to realization of a common security policy is analyzed. It is defined an impact of Russian factor on a process and intensity of a defense cooperation, as well as the main challenges for the Northern Europe in this matter.

In particular, the author divides the defense cooperation of the states into certain periods, each of which he characterizes in terms of the cooperation intensity and its priority. For example, the period from a finish of bloc confrontation, when the security matters lost its relevance to some extent and to 2009, when the Nordic Defense Cooperation was created. The short-term interval from 2009 to 2014, during which the regional defense cooperation had been developing but slowly and sometimes problematically, in view of the incoherence between states. And finally, the period from 2014, when the security and defense matters became more important for the Northern Europe, which was had been caused by Russian aggression in Ukraine, as well as by increasing of Russian military activity in the Northern Europe.

Besides, the article characterizes a cooperation of the Nordic countries with NATO and analyzes the opportunities for non-aligned states to enhance such the cooperation with the Alliance. In turn, the author considers the regional security and defense cooperation as a temporary alternative to NATO integration, which potentially may become a favorable factor for non-aligned states to join the Alliance.

Key words: security and defense policy, regional cooperation, Northern Europe, non-alignment, NORDEFECO.